

- ^a Lector, Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool en Bestuurder, European Forum for Restorative Justice (corresp.: b.claes@avans.nl)
- ^b Coordinator, European Forum for Restorative Justice
- ^c Stafmedewerker, European Forum for Restorative Justice

Herstelrecht, of beter herstelbemiddeling, kreeg de afgelopen maanden in Vlaanderen hernieuwde maatschappelijke aandacht. De afgelopen weken liep het programma 'Mij overkomt het niet' op Eén. Fatma TASPINAR praat in dit programma met zes mensen die ongewild een verkeersongeluk veroorzaakten en die als dader of veroorzaker door het leven gaan. TASPINAR neemt de kijker mee door de levensverhalen van de veroorzaker, naar hun gevoelens en gedachten bij wat er gebeurd is. Veel belangrijker nog, de kijker wordt meegenomen in hoe een verkeersongeval voor de veroorzaker samengaat met een verbinding en betrokkenheid naar het slachtoffer. Zij voelen zich verantwoordelijk voor wat er is gebeurd. TASPINAR spreekt ook met slachtoffers, nabestaanden, hulpverleners, procureurs en rechters over schuld en schuldgevoel. In aflevering 4 vertelt Guido hoe hij op een donkere winteravond voetganger Mark aanrijdt, met levensgevaarlijke verwondingen en een ingrijpende, lange revalidatie tot gevolg. Guido zoekt na het verkeersongeval toenadering naar Mark en doet dit via herstelbemiddeling. Vlaamse kijkers worden door een bemiddelaar meegenomen in de wijze waarop veroorzaker en slachtoffer met elkaar in communicatie treden. Leidend hierin is dan vooral zorg, rust, empathie, openheid en veel warmte. De reacties van kijkend Vlaanderen na deze aflevering benadrukken opnieuw het belang om mensen meer inzicht en inzicht te geven in wat er echt gebeurt in zo'n bemiddelingsproces.

Een programma als 'Mij overkomt het niet' richt zich helemaal niet naar herstelrecht, of beter herstelbemiddeling, maar naar de verhaallijnen, gevoelens en gedachten van de direct betrokkenen van een zwaar verkeersongeval. Net die vragen en zoektocht naar antwoorden van veroorzaker en slachtoffer zijn krachtige instrumenten bij het onderstrepen van het belang van herstelrecht en herstelgerichte interventies. Net om die reden werd de afgelopen jaren nagedacht over de mogelijke rol van de media in het promoten van de herstelrechtelijke benadering van criminaliteit (DELTOUR, 2005). Herstelrecht als andere kijk naar het misdrijf kwam bovendien in januari de Vlaamse huiskamers binnen via de reportage 'Oog in Oog'. Reportagemaker Dirk LEESTMANS vertelt het verhaal van een dader veroordeeld voor moord die contact zoekt met de nabestaanden van het slachtoffer. De familie van het slachtoffer ziet dat niet zitten behalve één zus. Zij blijft ook na de strafrechtelijke procedure en het proces voor het Hof Van Assisen met tal van vragen achter. Zij wenst die vragen, rechtstreeks, in een bemiddelingsgesprek aan de dader stellen. LEESTMANS brengt het confronterende, maar ook verzoenende, gesprek tussen deze nabestaande en dader in de gevangenis in beeld. Hierdoor wordt opnieuw het interne mechanisme, de kracht van herstelbemiddeling, zichtbaar voor het Vlaamse publiek: mensen in tegengestelde posities, bijna lijnrecht tegenover elkaar, vinden samen een wijze om te communiceren, zich naar elkaar te verhouden in hun kwetsbaarheid, en te spreken over moeilijke thema's als leven en dood, wraak en vergeving, verbittering en herstel.

Het verhogen van de publieke aandacht, en vooral het besef bij burgers, van het bestaan van herstelgerichte interventies als herstelbemiddeling, blijft een uitdaging. Niettegenstaande de verhoogde Vlaamse aandacht naar herstelbemiddeling van de afgelopen maanden, is nog een lange weg af te leggen vooraleer de man of vrouw in de straat kennis heeft van deze herstelgerichte mogelijkheden. Meer nog, ondanks een Belgisch wetgevend kader voor herstelbemiddeling voor meerderjarige daders van meer dan een decennium oud, zijn nog steeds niet alle praktijkwerkers, hulpverleners, juristen, verzekeringsmaatschappijen, justitiële actoren, etc. helemaal bekend met het herstelgericht werken. Die kennis heeft niet zozeer betrekking op de bekendheid van herstelbemiddeling op zich. Het gaat vooral over het kunnen detecteren van vragen, verwachtingen en behoeften van hun cliënt, dader of slachtoffer, ten aanzien van de andere partij. Daarnaast blijft ook de 'binnenkant van herstelbemiddeling', de wijze waarop de bemiddelaar met zorg aan de slag gaat met 'zijn' cliënt, een onbekend gegeven of een drempel om cliënten naar herstelbemiddeling toe te leiden. Dat blijkt trouwens nog steeds een fenomeen in heel Europa, zoals beschreven in het onderzoeksrapport '*Accessibility and Initiation of Restorative Justice*', uitgegeven door het European Forum for Restorative Justice (AERTSEN, LAXMINARAYAN & BIFFI, 2015).

Het verhogen van dat publieke besef van herstelrecht bij de burger en professionelen was het centrale thema van de Internationale Week van Herstelrecht (19-26 november 2017), die voortgestuwd wordt door het *European Forum for Restorative Justice* (EFRJ). Doel van het EFRJ is de kennis van en toegang tot herstelgerichte praktijken bij burgers en professionelen te vergroten. Het idee van deze Internationale week kende zijn start in 1975 in Engeland, waar aalmoezeniers een zondag doopten tot het herdenken van allen opgesloten in een gevangenis, later evoluerend naar de '*Prisoner's Week*'. In sommige landen als Canada werd deze 'week' verbreed naar slachtoffers en de bredere samenleving betrokken in het misdrijf, wat resulteerde in een '*Restorative Justice Week*'. Anno 2017 worden tijdens deze internationale week meer dan 150 evenementen in 26 landen georganiseerd gaande van studiedagen, interviews, promotiecampagnes, tv-debatten, theaterstukken, *storytelling*, TEDx, etc. Ook zet het EFRJ in op meer alternatieve wijzen om de waarden en principes van herstelrecht te communiceren naar burgers en professionelen. Zo lanceerde het EFRJ ook projecten en kunstwerken die in Europese landen gebruikt worden om daders en slachtoffers te informeren over herstelrecht en zijn praktijken (BIFFI & PALI, 2017).

Eén van de belangrijkste Europese initiatieven naar burgers en professionelen van de afgelopen maanden was de lancering van de film '*A Conversation*', gebaseerd op een theaterstuk die de ontmoeting weergeeft tussen de families van dader en slachtoffer betrokken bij een gewelddadige verkrachting en moord. Deze film verduidelijkt naar een breed publiek met welke vragen, bezorgdheden, noden en vooral gevoelens de verschillende betrokken partijen geconfronteerd worden. Bovendien wordt opnieuw duidelijk dat een deel van die noden en vragen slechts een antwoord kunnen krijgen in communicatie met de andere partij(en). Net als de afgelopen Vlaamse reportages en programma's ligt het opzet niet bij het procedureel, procesmatig en methodisch weergeven van de wijze waarop een herstelbemiddeling verloopt. In totaal vonden er de afgelopen maanden 68 vertoningen in meer dan 20 Europese landen plaats, bezocht door meer dan 3000 burgers.

Herstelrecht en bemiddeling kunnen dan wel vertrouwde materie zijn geworden voor een groeiende groep justitiële professionals, voor de doorsnee rechtzoekende burger blijft het nog te veel onbekend terrein. Dit is nog merkwaardiger te noemen in een periode waarin het aan publieke interesse voor rechtspraak, veiligheid en criminaliteitsbeheersing toch niet ontbreekt. Het willen bijdragen tot een méér op herstel gerichte maatschappelijke be-

nadering van criminaliteit, veronderstelt dus per definitie het zichtbaar en hoorbaar zijn in het ‘publieke discours’. Allerlei initiatieven, zoals hierboven enkele aangehaald, kunnen hier toe bijdragen, zeker initiatieven zoals tv-reportages en filmvertoningen die zich rechtstreeks richten naar de man en de vrouw in de straat. Tegelijkertijd blijft het een uitdaging om de waarden en werkingsprincipes (vrijwilligheid, vertrouwelijkheid, neutraliteit) van herstelgerichte praktijken als herstelbemiddeling te waarborgen en expliciet te maken. Daar ligt ook een uitdaging voor de reportagemaker. Dirk LEESTMANS verwoordde het meer dan 10 jaar geleden al volgt: “Waar het in wezen op neerkomt bij de realisatie van (human-intrest) documentaires is vertrouwen. En dat moet je verdienen, wederzijds. Er moet bij dit soort werk een bereidheid zijn om samen te werken. Journalisten moeten daarbij geen carte blanche krijgen, wel de ruimte om hun werk te kunnen doen. (...) Dat betekent niet dat alle deuren en vensters moeten open gezet worden en dat journalisten overal tot in de kleinste kamertjes moeten binnen gelaten worden. Dat betekent wel dat je met die media moet leren omgaan en (samen-)werken” (LEESTMANS, 2004).

REFERENTIES

- AERTSEN, I, LAXMINARAYAN, M., & BIFFI, E. (2015). *Final Research report: Accessibility and Initiation of Restorative Justice*. Leuven: European Forum for Restorative Justice.
- BIFFI, E., & PALL, B. (2017). *Restorative Imagination: Artistic Pathways. Ideas and experiences at the intersection between art and restorative justice*. Leuven: European Forum for Restorative Justice.
- DELTOUR, P. (2005). De rol van de media in de civilisering van het strafrecht, *Tijdschrift voor Herstelrecht*, 1, 19-24.
- LEESTMANS, D. (2004). Herstelrecht en bemiddeling: sensibilisering via de media, *Nieuwsbrief Sugnomè Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling*, 5, 4-6.